

# DE B. MARIE VIRGINITATE

## LIBELLUS EPISTOLARIS.

### PROLOGUS.

o pontifici G. Hugo beatitudinis tuæ servus. i mihi de beatæ Mariæ virginitate quæstio-  
ternitati tuæ a quodam factam fuisse, in  
dem ejusdem irreverentia admodum displi-  
o quod non ut oportuit ita pudice de re  
neta locutus sit. Ego igitur (sicut placitum  
quæ super hoc dicenda videbantur) stylo  
i legenda transmittito. Vale.

#### I. *Quod Maria in consensu conjugali virgi- nitatis propositum non mutavit.*

acorruppta virginitate matris Domini hoc  
e et pietas fideliter confitetur, quod ejus  
onem nullo modo imminuit conjugalis  
sus quemadmodum castitatem illius non  
conceptus, nec integritatem abstulit par-  
a namque eadem virgo perpetua, et cum  
saretur viro, non tamen deseruit aut mu-  
opositum continentiae; et cum fecundaretur  
viro) concepit sine libidine; et cum filium  
peperit sine dolore. Quid dicis nunc inqui-  
tentiose et non pie auditor? Miraris an  
? Si miraris miranda, mirandus non es;  
credis credenda, tolerandus non es; si  
maris asserere audiendus non es; si vera  
oppugnare, convincendus es: denique si  
sta negas, confutandus es. Fateor, æquo  
ferre non possum temerariam præsumptio-  
am, quod tam impudica et nugaci loqua-  
temerare sinceram et intactam maculare  
i. Stulte istis tenebris tuis in matrem luminis  
sti. Quid enim sibi voluerunt exsufflanda  
umenta tua, quæ tu cum longa ac diutina  
atione texuisses quasi novum et magnum  
l inventum prolaturus (sicut tibi consuetu-  
st), circuire cœpisti aures prurientes quæ-  
amplius quidem te doctis insipientem quam  
ntibus doctum demonstrans. Quid enim?  
esse voluisti? Novitatis relator, an assertor  
is? Sed esto. Inveneras quod doceres. Cur  
sum est infamare castitatem, et oppugnare  
em? Sed forte (quod et ego magis suspicor)  
ontra veritatem moliebaris, sed solita et  
olita levitate auras popularis famæ captans,  
n ingenii tui probare putasti, si prius rem  
quæstionis ambage) apud alios involveres,  
jus solutione postmodum tu doctor appa-  
At nunc res tidi in contrarium versa est. In  
one enim tua temerarius probatus es, sed  
utione non es doctus inventus. Videamus  
quæ sit magna illa et gravis questio soli  
PATROL CLXXVI.

A (ut putas) tibi non insolubilis. Et quidem etiam,  
si gravis foret tanto verius multis plusquam tibi,  
quanto stultius tu præsumis tibi soli. Videamus  
tamen quæ sit. Primum quæris utrum sine con-  
sensu coitus conjugium fieri possit; hoc est, an  
illi matrimonium invicem contrahere possint, qui  
sibi non consentiunt in reddendo debito carnis.  
Movit ergo fortassis te quod dictum audieras:  
matrimonium non facit coitus, sed consensus. Et  
merito movisset si quidem quod dictum non au-  
dieras, sed intelligendum putaveras, consensus  
coitus, additum fuisset. Quæris ergo utrum sine  
consensu coitus conjugium esse possit. Post hæc  
his qui tibi respondent sine ejusmodi consensu  
verum conjugium non esse, tuam (ut audio) vide-  
ris existimationem adjungere; propterea fortassis  
quia tibi de reliquo necessitatem tacendi impo-  
neret, qui hoc quærenti aliud responderet. Deinde  
hoc concessio et statuto, scilicet quod sine talis  
consensus pactione conjugium stare non possit;  
persequeris et interrogas utrum, verum fuit con-  
jugium inter Mariam matrem Domini et Joseph,  
quem Scriptura virum Mariæ appellasse aliquoties  
invenietur, ipsamque Mariam uxorem sive conju-  
gem ejusdem Joseph indubitanter nominasse. Quo  
concesso, quia et hoc negare absurdum est, cum  
id et sacræ Scripturæ manifesta auctoritate pro-  
betur, et catholica hoc religio sua attestatione  
confirmet, infers et dicis: Si verum fuit conjugium,  
ergo carnalis commistionis consensus ibi fuit, et  
invenitur Maria ad coitum carnis viro assensum  
præbuisse. Quod si verum est, imo quia si hoc  
verum non est, verum conjugium dici non potest,  
cur ipsa Maria vera semper virgo permansisse  
dicitur, quæ aliquando vera conjux fuisse non  
negatur? Aut enim non consentit, et vera conjux  
non fuit, aut consentit, et vera virgo non per-  
mansit. In eo ipso namque propositum virginitatis  
deseruit, quod se per consensum debito carnalis  
commerci in conjugali sacramento sponte subje-  
cit. Ac per hoc quod virginitatis propositum in  
consensu copulæ carnalis deseruit, jam mente  
virgo esse desiit, etiam si carne virgo permansit.  
Quæ est igitur hæc Virgo virginum singularis inte-  
gritate, unica castitate, excellens dignitate? Quæ  
sunt ista præconia et assiduæ laudationes imo  
potius quæ sunt quotidianæ istæ adulationes qui-  
bus singulariter laudabilem et excellenter super  
omnes gloriosam Mariæ virginitatem præferenda  
non est, sed multis etiam postponenda; quæ et  
carne virgines probatæ sunt, et virginitatis propo-  
situm usque in finem mente casta atque devota

inviolatum tenuerunt? Comparatur nunc virginitas Agnetis et Mariæ et quæ fuerit in merito probata sublimior, digne etiam in laudibus excelsior teneatur. Illa se in custodia virginitatis tam invictam exhibuit, ut eam a proposito suo nec ipsa mors illata dejiceret. Hæc se tam mobilem demonstravit, ut unius eam viri et pauperis affectus ad consensum sui inclinaret. Illa intantum virginitatem dilexit, ut quidquid in ejus comparatione pretiosum promittebatur, contemnendum crederet; quidquid pro ejus defensione durum inferebatur, non timendum judicaret; hæc virginitatem tam facile despexit, ut eam et sine præmio promisso desereret, et sine pœna illata abdicaret. Quid igitur restat nisi ut dicamus inferiorem habere gradum in merito ac laude virginitatis illam quæ a proposito conservandæ virginitatis sponte cecidit, etiam si carne virgo permansit; superiorem vero illam quæ cum carnis integritate propositum virginitatis usque in finem inviolatum custodivit! Hoc igitur est quod magna et laboriosa scrutatione invenisse te gloriaris; et cum tu mentem simul et carnem corruptam habeas, mentem intemeratæ (cujus carnem non potes) falso criminari non pertimescis. Satius multo aut primum dixisses veritatem si eam non ignorasti, aut si hoc non poteras, saltem tacuisses pravitatem, qua dicta simplicium auditum violasti. Sed quid ages si eos quos falsa opinione depravasti veritas manifesta ita a periculo erroris liberet, ut tamen te a culpa temeritatis non emundes?

Videamus igitur nunc utrum mater Domiai et vera conjux esse potuit, et vera virgo permanere. Discutiamus (ut postulas) quid sit conjugium; et ex ejus diffinitione proposita consideremus si simul esse potuerunt in virgine matre et consensus conjugalis, et propositum virginitatis. Quid enim est conjugium nisi legitima societas inter virum et feminam; in qua videlicet societate ex pari consensu uterque semetipsum debet alteri? Debitum autem hoc duobus modis consideratur, ut scilicet et se illi conservet, et se illi non neget. Conservet videlicet ne post talem consensum ad alienam societatem transeat. Non neget ut ab ea quæ ad invicem est communi societate se non disjungat. Spontaneus ergo consensus inter virum ac feminam legitime factus, quod uterque alteri debitorem sui se spondet; iste est qui conjugium facit. Et conjugium est ipsa societas tali consensu fœderata quæ altero vivente alterum a debito non absolvit. Est adhuc alius consensus, scilicet carnalis commercii ad invicem exigendi atque reddendi, similem inter virum et mulierem pactionem constituens: comes et non effector conjugii, officium et non vinculum, qui et ipse tamen cum pari ab utroque voto suscipitur, pari etiam necesse est debito teneatur. Quod debitum in hoc quoque consensu dupliciter (sicut in priori commemoravi) exhibendum est, ut videlicet uterque se alteri conservet, et neuter alteri se neget. Hoc est ut sui corporis potestatem ad hoc opus nec alii præbeat, nec illi contradicat. De illo

A debito quo se et vir mulieri et mulier viro conservare, ait Apostolus: Quæ sub viro est licet, vivente viro, *alligata est legi. Si autem mortuus vir ejus, liberata est a lege viri* (I VII). Igitur vivente viro vocabitur adultera, si cum alio viro. De illo autem debito quo se mulieri, et mulier viro debet non negare, dicit: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier* (ibid). Sed hujus debet necessitas illos conjugatos sibi ad invicem non jicit, in quibus dum conjugium contraheretur sanciretur, hujus operis consensus non præterit. Nec tamen hoc officio cessante, veritatem sive tutem conjugii cessare credendum est, imo quanto verius et sanctius conjugium esse, quanto solo charitatis vinculo, et non in concupiscentiis et libidinis ardore fœderatum est. Quid enim in concupiscentia carnis conjugium sanctum et in charitate non esse? Absit! Sed multo et justius ibi sanctum et verum dicitur, ubi habet castitas unde erubescat, sed charitas gloriatur. Quomodo ergo conjugati ad invicem debitores sui efficiuntur? Ad quid deinceps se conservare debent; aut in quo non negare, sed de medio causa tollatur? Non videtur hoc ex quare aut vir mulieri, aut mulier viro sociari debet. Aut quare societati pariter tali ad invicem debito quale conjugium habere noscitur, debent alligati. Hoc tibi fortasse videbitur carni, et castitati solum consideranti. Nihil ergo aliud in conjugio invenire potuisti ut conjugalem societatem et solummodo sanctitatem et in eo sanctam esse firmes? Nonne multo magis est si duo fiant in mente, quam si carne unum fierent? Si participem facit alter alterum carnis suæ, et sanctum potest; participem facit alter alterum animæ et sanctum non est? Absit! *Erunt duo in carne una, sacramentum hoc magnum est in Christo Ecclesia* (Ephes. v). Erunt duo in corde uno et sacramentum hoc majus est in Deo et anima. quo pacto se voluntariæ sponsioni astringunt adhuc et deinceps semper in omni sinceritate lectionis, in omni cura sollicitudinis, in omni affectu pietatis, in omni studio compassionis, in omni virtute consolationis, et fide devotionis, hoc ut sit alteri quod ipse sibi, ut quisque alterum in unum secum factum attendat, tam in bonis quam in malis omnibus, sicut consolationis socium participem, ita et tribulationis et sufferentiæ visum exhibeat, postremo quantum foris accessit necessitatem corporis attinet, quasi propriam vitam fovendam excipiat, quantum vero spectat amorem cordis intrinsecus, quasi animum in pace et tranquillitate (quantum in se est) perturbatione custodiat. Sic enim sit in societate pacis et communicatione quiescent ut dum uterque non sibi vivit sed alteri, felicitate atque beatius uterque vivat sibi. Hæc sunt conjugii et felicitas castam societatem adiuturum, quæ bona videre non possunt, ii qui in

nil præter male dulcem carnis voluptatem A  
unt. Ecce vides (excepto carnis commercio)  
tamen et quanta bona conjugio relinquan-  
no potius (excepto carnis commercio) qualia  
nta mala, hoc est, qualis servitus et quantus  
a conjugio excludantur.

dicis mihi iterum : Primam et principalem  
n conjugii fuisse propagationem filiorum,  
quod sine carnis commistione futura non  
x hoc manifeste ostenditur, quod in princi-  
us cum hominem de limo terræ plasmasset,  
ei mulierem in adiutorium fecisse perhibe-  
on in aliud profecto adiutorium quam ut  
mulier ad futuræ sobolis propagationem viro  
seminandi cooperatrix, seminis concep-  
trix, adi locus, et edendi genitrix. Non igitur B  
ad mulier viro est sociata, quam ut per  
et cum ea semen suum in posteritatis  
em vir ipse coitu carnali transfundens, sub-  
am carnis ministraret nascituris ex carne.  
id ipsum ex eo quoque comprobatur quod  
postquam mulierem viro sociaverat, ejus-  
ocietatis causam declarare volens, utrosque  
enedictionis gratia quodammodo prius ipse  
nerandi potentiam fecundans, *Crescite, ait,  
multiplicamini et replete terram (Gen. 1)*; si-  
ans et mandatum, ut scirent id propter quod  
fuerant; et gratiam, ut implerent id de  
præceptum acceperant. Ex eo igitur officio  
conjunctis et sociatis ambobus ex præcepto  
is sui injungitur, plane et indubitanter so- C  
s ipsius causa demonstratur; quia omnino  
lum erat, ut cum formam vivendi et minis-  
t agendi societatis præscriberet, non id præ-  
propter quod eos sociari voluerat, de reli-  
xsequendum mandaret. Hinc est quod ipse  
ad quem usum mulier facta erat agnoscens :  
nquit, *os ex ossibus meis, et caro de carne  
st. Propter hoc relinquet homo patrem suum  
matrem suam et adhærebit uxori suæ, et erunt  
in carne una (Gen. 11)*. Ecce commistio carnis  
trimonio primorum parentum, tam manifes-  
psis exsequenda indicitur et ab ipsis futura  
etatur, ut qui sine illa conjugium verum  
lixerit et præcipienti Deo et homini consen-  
Deo, contrarius esse non dubitetur. Et taliter D  
sis supradictæ assertioni nostræ tibi oppo-  
um videbatur.

igitur totum quod apportas quod Deus pri-  
mini mulierem in adiutorium fecisse legitur;  
a sociata muliere cum viro utrisque ut cre-  
at et multiplicarentur, terramque replerent  
pisse memoratur; postremo quia a viro inter-  
i et mulierem carnis commistio futura pro-  
tur, idcirco nullatenus verum conjugium esse  
ubi quidem consensus carnalis commistionis  
uerit. Si quidem tibi videtur. Primum itaque  
conveniat inter nos ut mihi respondeas an  
ropter hoc, duo in carne una sociati sunt; et  
rne una facti sunt, quod in carne una sociandi  
nt. Sic enim dicitur: Hoc nunc os ex ossibus

meis et caro de carne mea; propter hoc derelin-  
quet homo patrem suum et matrem suam, et  
adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una.  
Quid est propter hoc? An propter hoc in carne una,  
quia de carne una? Sed non dixit erunt duo in  
carne una propter hoc; nunc os ex ossibus meis,  
et caro de carne mea; sed: Hoc, inquit, os ex os-  
sibus meis, et caro de carne mea, propter hoc re-  
linquet homo patrem suum et matrem suam, et  
adhærebit uxori suæ et erunt duo in carne una.  
Tria dixit: Relinquet homo patrem suum et ma-  
trem suam; et adhærebit uxori suæ: et erunt duo  
in carne una. Quid est propter hoc? Propter hoc re-  
linquet homo patrem suum et matrem suam;  
propter hoc adhærebit uxori suæ; propter hoc  
erunt duo in carne una. Propter hoc: propter quid?  
Propter hoc quia hoc nunc os ex ossibus meis, et  
caro de carne mea. Ergo propter hoc in carne una,  
quia de carne una; non propter hoc de carne una,  
quia in carne una. Propter hoc erunt duo in carne  
una. Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de car-  
ne mea. Propter hoc relinquet homo patrem suum  
et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt  
duo in carne una. Consideremus singula quæ dic-  
ta sunt ne forte contra te dixeris quod præ te di-  
cendum putasti. Relinquet homo patrem suum et  
matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt  
duo in carne una. Fortassis idem dicere voluit  
adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una,  
ut hoc ipsum sit uxori adhærere, quod duos esse  
in carne una; tanquam si hoc solum dictum sit,  
relinquet homo patrem suum et matrem suam, et  
adhærebit uxori suæ, et ipsa adhæsiō non aliud  
quam commistio carnalis intelligatur. Discutiamus  
si hoc stare possit. Relinquet, ait, homo patrem  
suum et matrem suam, et adhærebit uxori suæ.  
Illos relinquet et huic adhærebit. Igitur ab illis  
discedit, ad istam accedit. Quod illis subtrahit,  
huic impendit. Quid est hoc? Relinquet homo pa-  
trem suum et matrem suam, et adhærebit uxori  
suæ. Igitur in eo patrem et matrem relinquit,  
ut uxori adhæreat; in quo uxori adhærere  
non potest, si patrem et matrem non relinquat.  
Relinquet homo patrem suum et matrem suam.  
In quo relinquet? Nunquid relinquet in cohabitatio-  
ne an in dilectione? et si sic oportet dici, nun-  
quid relinquet in commistione? si relinquet homo  
in cohabitatione patrem et matrem, et adhærebit  
uxori suæ; nunquid igitur in domo patris sui uxorem  
habere non potest? Aut nunquid uxorem dil-  
ligere non potest, nisi patrem et matrem odio ha-  
buerit? Nam illud tertium quod propositum est  
nec oportet repeti, nec decet nominari. Tamen his  
modis adhærebit homo uxori suæ; hoc est se-  
cundum cohabitationem, secundum dilectio-  
nem, secundum carnalem commistionem. Sed po-  
test homo patri et matri simul et uxori cohabitare;  
potest patrem et matrem simul et uxorem diligere,  
ergo nec secundum cohabitationem, nec secundum  
dilectionem relinquet homo patrem suum et matrem  
suam, et adhærebit uxori suæ, quanto magis quæ

neque fuit neque esse potuit, secundum carnalem commistionem non relinquet homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori suæ? Secundum quid ergo relinquet homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, nisi secundum illa singularem societatem in qua semetipsum debet alteri? in qua homo affectum patris et matris non quidem deponit, ut affectum uxoris solum eligat; sed postponit affectum patris et matris, ut affectum uxoris illi præferat; ut cum non solum sed singularem haberet? Non igitur de commistione carnis, sed de affectu cordis et vinculo socialis dilectionis dictum est: adhærebit uxori suæ. Ut per hoc quod dicitur: adhærebit uxori suæ, sacramentum conjugii quod in spiritu est intelligas. Per id vero quod subditur: et erunt duo in carne una, officium conjugii quod in carne est non pactum fœderis conjugalis agnoscas. Relinquet ergo homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Ecce hic est conjugium, adhærebit uxori suæ; et hic est conjugii officium, erant duo in carne una. Quare ergo relinquet homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori suæ. Magna res. Præfert principio finem. Pater et mater principium est, unde venit; uxor finis est, ubi dilectio requiescit. Ibi dilectionem operata est sola conditio; hic electionem sine conditione facit sola dilectio. Diligit itaque homo patrem suum et matrem suam, et de ipsis semel vitam accepit; sed plus uxorem suam diligit; quia cum ipsa semper vivere elegit divinum prorsus sacramentum et profundum mysterium, pulchrumque et admirandum humanæ conditionis exemplum. Habemus principium nostrum unde accepimus ut simus; habemus et finem nostrum sine quo beati esse non possumus. Ab illo per conditionem naturæ ad esse venimus; in illo per electionem gratiæ beatum esse accipimus. Ab illo esse habent omnia quæ sunt; sed in illo non omnes beatum esse accipiunt. Minus igitur est, et minus diligendum est ab illo esse. Multo autem amplius est, et amplius diligendum est in illo beatum esse; utrumque tamen magnum et dilectione dignum est, et ab illo esse, et in illo beatum esse. Aliter ergo Deus est illorum, qui ab eo solummodo ut essent acceperunt; aliter vero illorum qui ut non solum ab eo essent, sed ut in eo beati essent cum in præmium acceperunt. Illi quod ipsi sunt ab eo acceperunt; isti ut beate sint quod ipsi sunt, quod ipse est, ab eo accipiunt. Minus ergo diligendum est quod sumus et amplius quod beati sumus, quia in illo tantum est hoc quod nos sumus; in isto vero cum eo quod nos sumus id etiam quod ipse est a quo accepimus quod sumus. Relinquet homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, ut vetera novis supervenientibus postponens, a principio per dilectionem veniat, et in fine per dilectionem requiescat. Vides nunc quale et quantum sacramentum præfert amor conjugalis, ut in hoc discat anima rationalis sui finis consortium sine fine eligere, et

A individuo illo amoris nexu et singularis dilectionis paritate adhærere. Hæc fuit principalis causa conjugii, propter quod Deus instituit, ut relicto patre suo et matre sua, eligeret uxori suæ unice et singulariter individua semper dilectione sociari. Huic autem societati ad commodum futuri generis multiplicandi, certi et rationabilis sacramenti causa officium postea generandi injunxit; non quidem ut in eo conjugium consisteret, sed ut ex eo conjugium et per obedientiam ministerii in merito cresceret, et per fecunditatem prolis fructuosius appareret. Recte ergo dicitur: Relinquet homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una, ut in eo quod adhæret uxori suæ sacramentum sit invisibilis societatis, quæ in spiritu facienda est inter Deum et animam; in eo autem quod duo sint in carne una, sacramentum sit invisibilis participationis quæ in carne facta est inter Christum et Ecclesiam. Magnum igitur sacramentum, Erunt duo in carne una, in Christo et Ecclesia; sed majus sacramentum, Erunt duo in corde uno, in dilectione una, in Deo et anima.

Non satis fortassis ibi factum est ut ostenderetur quod conjugium non fuerat unio carnis, sed cordis, ne excellere putes ministerium officii super sanctitatem sacramenti. Instas ut consensus carnis sanctitas sit conjugalis, nec præter pactum coitus, vinculum matrimonii ratum esse concedis, quia manifeste dixit: Erunt duo in carne una; et non manifeste dixit: Erunt duo in spiritu uno. Prius manifeste dictum in carne una, postea manifeste dictum, in spiritu uno, quia: *Quod carnale est, prius est, deinde quod spirituale est (I Cor. xv)*. Per patrem carnalem prius dictum in carne una; per doctorem spiritualement postea dictum in spiritu uno. Per prophetam Deus loquitur dicens: *Non accipiam placabile quid de manu vestra. Et dixistis: Quam ob causam? quia Dominus testificatus est inter te et uxorem pubertatis tuæ, quam tu despexisti. Et hæc particeps tua, et uxor fœderis tui. Nonne unus fecit, et residuum spiritus ejus est? Et quid unus quærit nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum vestrum et uxorem adolescentiæ tuæ noli despiciere. Cum odio habueris eam; dimitte, dicit Dominus Deus Israel (Malach. ii)*. Illic ergo dictum est: Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea; hic dictum est: Hæc particeps tua et uxor fœderis tui. Nonne unus fecit, et residuum spiritus ejus est? Ibi pars carnis dicitur, hic portio spiritus nominatur; ibi dictum est: Crescite et multiplicamini, et replete terram. Hic dictum est: Et quid unus quærit nisi semen Dei? Ille igitur hic semen Dei in spiritu requirit, qui ibi semen carnis in carne multiplicandum imperavit. Ibi dictum est: Erunt duo in carne una. Hic dictum: Cum odio habueris eam, dimitte, ut eadem carnis commistio, quæ ibi inter virum et mulierem futura prædicatur, hic fœdere dilectionis (quæ est in spiritu), nihil prodesse demonstretur. Hoc est enim. Cum odio habueris eam, dimitte; non imperantis dissidium, sed

docentis, quod sine dilectionis fœdere cassa sit, et virtute carens, etiamsi permaneat societas carnis. Non ergo virtus sacramenti conjugalis in carne est, sed in mente, nec ille consensus ad sanctitatem perficiendam requiritur, qui et ante peccatum conjugatis indicebatur ad officium. Post peccatum vero eo usque descendit, ut jam nunc concedatur ad remedium. Nequaquam ergo ex eo pensandum est conjugii sacramentum, in quo tunc sanctificaretur, sed exerceretur conjugalis castitas; et nunc sanctificaretur conjugium, sed excipitur conjugatorum infirmitas. Propterea olim, quando fides erat in populo uno, et tempus ad multiplicandum numerum fidelium opera officii conjugalis indiguit, carnale commercium ab uno in pluribus exercebatur, et in unici amoris singulare sacramentum non lædebatur. Nunc vero quando populus Dei spirituali potius generatione multiplicandus est ad commendandam singularis sacramenti unitatem, quod est in spiritu, non nisi una uni in carne una fœderatur. Tunc propter necessitatem licentia carnis foris in opere laxabatur; et tamen sanctitas intus in virtute sacramenti integra servabatur; nunc propter perfectionem etiam opera carnis foris ad unitatem stringitur; et in eo tamen unitas singularis sacramenti non efficitur, sed commendatur. Hæc dicta sunt pro eo quod propositum erat demonstrare, quod sine consensu carnalis commercii conjugium sanctum et verum esse possit; neque in assensu coitus carnis, sanctitas sacramenti conjugalis consistat.

Post hæc nunc superest, ut de matre virgine sermonem in medium proponamus et inquiramus qua ratione vel auctoritate probari possit, ipsam et veram fuisse conjugem, et in assensu tamen conjugalis virginitatis propositum non mutasse: *Missus est angelus Gabriel a Deo in civitatem Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph de domo David, et nomen virginis Maria (Luc. 1).* Ergo desponsata jam erat Maria, quando ad illam missus est angelus Gabriel a Deo. Videamus quod sequitur: *Et ingressus angelus ad eam dixit: Ave, gratia plena, Dominus tecum; benedicta tu inter mulieres. Quæ cum audisset, turbata est in sermone ejus; et cogitabat, qualis esset ista salutatio. Et ait angelus ad eam: Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, et paries filium, etc. Et ait Maria: Quomodo fiet istud: quoniam virum non cognosco? (Ibid.).* Hoc est quod quærebamus verbum virginis, in quo ipsa confutaret æmulos suæ virginitatis. Sumamus igitur de ipsa testimonium per ipsam. Quomodo igitur fiet istud? Hoc est, ut filium pariam, quomodo fiet, quia virum non cognosco? Non ait, virum non cognovi. Hoc enim nihil impediret virginem desponsatam, et virum cognituram filiumque parituram, sed virginem non permansuram. Non ergo ait hæc, virum non cognovi; quia hoc nec præterite fuisset virginitatis miraculum, nec futuri partus impedimentum, si virum adhuc non cognoverit, et virum ut non

A cognosceret deinceps non proposuerat. Non utique dixit: Virum non cognovi, sed Virum non cognosco. Quomodo, inquit, fiet istud? virum non cognosco, et dicor filium paritura; quomodo ergo fiet istud, ut filium pariam, et virum non cognoscam: Quia virum non cognosco. Quid est, Virum non cognosco? Propositum habeo virum non cognoscere; propositum habeo virginitatis decus usque in finem inviolatum conservare. Quomodo si dixerit quis: Vinum non bibo, non possum hunc calicem gustare; hoc est quia in voto habeo vinum non bibere, non possum gustare calicem istum. Et sicut dictum est: Nazaræi comam non incidunt (*Deut. xxxiii; Judith. xiii, xvi*), hoc est, votum habent comam non incidendi; sic dictum est: Virum non cognosco. Quomodo itaque fiet istud, quoniam virum non cognosco?

B *Et ait angelus ei: Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi (Luc. 1).* Noli, inquit, propter propositum virginitatis de promissione prolis diffidere. Spiritus sanctus superveniet in te. Concipies filium non e viro, sed de Spiritu sancto. Promissio quidem mea implebitur; sed tamen propositum tuum non violabitur. Tu vovisti virum te non cognituram; et ego prædico filium te parituram; et idcirco miraris, ne forte vel promissio cassa sit permanente proposito vel propositum violetur, si impleatur promissio. Non enim possibilitas naturæ hic sufficit, aut ratio humana id comprehendit, ut pariat virgo, intacta filium generet, et sine opera carnis caro procedat ex carne. Idcirco miraris quomodo fiet istud, quia virum non cognoscis. Nam interim, quantum in te est, nihil invenire potes, cur de tua perseverantia debeas dubitare; et ob hoc quæris, quomodo de mea possis promissione confidere. Quomodo fiet istud, quia virum non cognosco? Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Noli propter propositum de promissione diffidere, quia Spiritus sanctus superveniet in te. Noli propter promissionem de proposito formidare, quia virtus Altissimi obumbrabit tibi. Spiritus sanctus superveniet in te, ne per coitum corrumpatur integritas. Virtus Altissimi obumbrabit tibi, ne per libidinem polluat castitas tua. Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ministrabis substantiam, et non senties concupiscentiam. Non suscipies semen ex viro, et fecunda fructum ventris germinabis in filio. Noli ergo dicere: Quomodo fiet istud, quia virum non cognosco; quia hoc per virum non fiet, sed per Spiritum sanctum, Spiritus enim sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ecce jam habemus Mariam desponsatam virginem, et adhuc tamen in virginitatis proposito permanentem. Veraciter desponsatam virginem, nec minus veraciter in virginitatis proposito permanentem: quid amplius quæris? An adhuc desponsationis nomen aliquid tibi ambiguitatis relinquit? Audieras enim ad desponsatam virginem missum fuisse angelum; sed ad conjugatam

non audieras. Forsitan ergo dicas, desponsata erat jam tunc Maria Joseph; sed adhuc conjux non erat, quia necdum eam in suam acceperat. Nam si eam extunc in suam acceperat, cur ei postea dictum est: *Joseph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam (Matth. 1)*. Nondum ergo conjux erat, quando ad eam missus est angelus, sed tantum desponsata erat; et idcirco fieri potuit, ut non mutaverit propositum virginitatis, quando desponsata est, et mutaverit, quando conjux facta est. Hoc fortassis adhuc pro parte tua oppones. Sed absit a nobis, ut credamus eam, postquam se cœlesti partu fecundandam audierat, ullatenus ad carnale commercium assensum præbuisse, quæ et priusquam divini arcanum sacramenti (quod in se complendum erat) didicisset, votum virginitatis conservandæ tam inviolatum tenuit, ut cum se futuram conjugem sponderet, illud tamen eadem nihilominus qua cœperat, devotione, eadem perseverantia in finem usque custodiendum proponeret. Desponsata ergo erat, et conjux erat, et vera virgo erat, et virginitatis propositum non reliquerat. Confitemur itaque virginem desponsatam; confitemur virginem conjugem factam; postea matrem quoque et virginem semper virginitatis propositum inviolatum tenuisse et castitatis decus perpetuum regnasse cum pudicitia conjugis et honore parentis. Intuere nunc, et diligenter considera virginem istam, virgunculam nostram singulariter castam, excellenter speciosam, unice mundam. Sed ego novi oculum tuum, quia lippus est, et quanto diligentius intenditur, tanto iniquius contemplatur. Lex, inquit, dixit: « Maledicta sit sterilis, quæ non parit; et quæ non relinquit semen in Israel (*Deut. VII, 13; Exod. XXIII, 26*). » Sed hæc peperit et sterilis non fuit, quæ semen benedictionis reliquit in Israel, in quo secundum repromissionem omnes gentes benedicuntur cum Israel, omnes qui benedicentur in Domino Deo Israel. Verumtamen in Sapientia audivimus felicem sterilem et incoinquinatam, quæ non novit torum in delicto, quoniam fructum habebit in respectu animarum sanctarum (*Sap. III*). Rursum in propheta Dominus continentiae merces, quanta apud ipsum reposita sit, ostendit, dicens: *Non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, et elegerint quæ volui, et tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, et in muris meis locum et nomen melius a filiis et a filiabus nomen sempiternum quod non peribit (Isa. LVI)*. Quis est ergo iste in continentia sterilitatem maledicens, continentiae puritatem non videns, et fructum non intelligens? At tamen audiamus, quot paret.

Maria, ait, maledictionem non effugit, quæ per virginitatis propositum sterilitatem incurrit. Amplius autem. Quare nubere voluit, postquam continentiam voverat? Duo sunt. Aut propter maledictionem sterilitatis virginitatem non proponeret; aut propter votum castitatis virgo permansura non nuberet. Nunc vero si iniquum jure dicitur

maledictionem potius quam benedictionem eligere: quale dicendum est votum fecisse integritatis et nubere? Libenter accipio, quod ex tua pervicacia laus virginis cumulatur. Sic vult manifestari veritas, sic vult confutari iniquitas. Videamus ergo, quale sit, in quo notandam putas virginem. Scilicet, ais, quia in proposito virginitatis, maledictione sterilitatis incurrit. Quanta ergo est maledictio sterilitatis? Tanta utique, quanta et benedictio fecunditatis. Et ipsa itaque benedictio fecunditatis quanta est? Primos illos nostri generis parentes, cum benediceret Deus, ait: *Crescite et multiplicamini, et replete terram*. Ergo benedictionem fecunditatis dedit illis: *Multum ergo dedit illis, quando benedictionem fecunditatis dedit illis, quando dixit: Crescite et multiplicamini, et replete terram*. Nonne et avibus cœli hoc dixit, et bestiis atque jumentis terræ hoc dixit: *Crescite et multiplicamini, et replete terram*? Peracta namque quinta nascentis sæculi die, cum produxisset ab aquis Deus piscium et volatilium genus, subjunxit Scriptura et dixit: *Videns Deus quod esset bonum, ait: Crescite et multiplicamini, et replete aquas maris: avesque multiplicentur super terram (Gen. 1)*. Rursum cum educeret Noe de arca cum omnibus animantibus terræ in genere suo in universos suæ benedictionis munus diffundens iterum ait: *Crescite et multiplicamini (Gen. VIII)* et replete terram. Secundum illam utique misericordiam, qua salvat *homines et jumenta (Psal. XXXV)*; aperit manum suam et implet omne animal benedictione (*Psal. CXLIV*). Igitur benedictio fecunditatis non solum hominibus, sed jumentis data est. Quid ergo mali fecit Maria? Maledictionem, inquit, sterilitatis elegit potius quam benedictionem fecunditatis. Intendite æquitatem. Judex noster virginem damnat, eo quod spreverit benedictionem jumentorum; et virginitatem eligens, benedictionem acceperit angelorum. *Inflammatum est, inquit Psalmista, cor meum, et renes mei commutati sunt; et ego ad nihilum redactus sum, et nescivi. Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum. Tenuisti manum dexteram meam; et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria suscepisti me. Quid enim mihi est in cœlo, et a te quid volui super terram? (Psal. LXXII)*. Igitur Propheta, invento eo quod sibi in cœlo repositum est, quidquid in terra hactenus diligebat in ejus comparatione libenter despicit; et superna jam spirituali amore ambiens tam diu se per delectationem carnalem jumentum fuisse erubescit. Inflammatum est enim, ait, cor meum, et renes mei commutati sunt. Hoc est, per carnis semen in terra multiplicari cur appetam, cum mihi in cœlo hæreditatem conservari agnoscam? *Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum (ibid.)*. Hæc est illa optima pars quam elegit Maria, quæ non auferetur ab ea (*Luc. X*). Et quia se in honore esse intellexit, non est comparata mutis insipientibus, nec similis facta est illis (*Psal. XLVIII*). Voluit ergo aliquid supra conditionem ju-

mentorū appetere ; et ideo parum iudicabat, vel potius indignum reputabat, honori suo benedictionem iumentorum anteferre.

Quare, inquis, si melior erat virginitas fecunditate, Deus prius fecunditatem benedicebat ; et postmodum lex sterilitatem maledicebat ? Audi quare. Primum quando factus est mundus per Creatorem benedicta est fecunditas, ut multiplicarentur homines : postea quando ab uno tantum populo agnitus est Deus, per legem maledicta est sterilitas, ut multiplicarentur fideles ; postremo quando instabat tempus, in quo nunc ab omnibus gentibus Deus colitur, benedicta est virginitas, ut ad vitam cælibem a carnis opera cuncti provocentur ; audi adhuc aliud. Si prima illa benedictio fecunditatis ad salutem erat, et secunda illa sterilitatis maledictio ad damnationem ; ergo fecunditas carnis meritum est, et culpa sterilitas. Ergo meliores fuerunt illæ mulieres, quæ multos filios pepererunt, quam illæ quæ nullos vel paucos habuisse leguntur. Melior erat Cethura quam Sara. Melior Fenenna quam Anna et cæteræ multæ, quas Scriptura commemorat Deo non in multitudine filiorum, sed per merita virtutum placuisse. Sed absit a nobis ut vel fecunditatem carnis meritum, vel sterilitatem culpam esse dicamus. Absit a nobis ut credamus propterea legem sterilitatem carnis maledixisse, ut eam apud Deum damnabilem ostenderet ; et non potius ut eam (illo quidem tempore, quando successio generis in multitudine filiorum quærebatur) apud homines infructuosam, et ob hoc quodammodo inhonoratam demonstraret. Non ergo culpanda est virgo Maria, nec accusanda de contemptu legis, in qua sterilitas maledicitur, imo sola singulariter laudanda, quæ prima legis verba non carnaliter sapienda considerans, elegit in terra abjectio plebis fieri et opprobrium hominum, ut per munditiam integritatis in cælo fieret socia angelorum. Et pulchre prima inter feminas virgo Maria pro amore castitatis maledictum legis in carne sua pro nobis suscipiens a maledicto legis liberavit. Unde merito ei soli datum est, ut filium pareret et virgo permaneret, ut quia prima fecunditati carnis virginitatem sponte prætulit, nunc et fecunda sit carne et integra virginitate. Vides nunc qualis sit accusatio tua ? Superest ergo illud, ut rationem jam reddamus, quare post votum virginitatis Maria virum habere consensit. Aut propterea virum habere consensit hæc sancta, ut celaretur propositum ejus ; approbante et hoc ipsum Joseph, et idem proponente, aut si forte hujus propositi conscius non erat ipse Joseph (quod fieri potuit) parentibus nuptias imperantibus inobediens esse timuit, et ob hoc viro nubere consensit speciali (per Spiritum sanctum), qui eam a principio castitatis amore accenderat) fiducia confirmata et spe, quam in Deum habebat, non dubia, quod eam divina misericordia ita custodiret ut posset et voluntati parentum in matrimonio contrahendo obedientiam exhibere, et tamen nihil in eodem matrimonio impedimenti inventura esset,

A pro quo votum virginitatis (quod pro amore castitatis susceperat) cogeretur frangere. Suscepit ergo conjugium, sed non mutavit virginitatis propositum. Et quia castitatem dilexit et obedientiam tenuit, inventa est id ea et sine detrimento virginitatis conjugalis sanctitas ; et sine opprobrio sterilitatis fecunda virginitas. Sic beatus ille patriarcha fidei forma et obedientiæ exemplum Abraham in repromissione acceperat, quod in Isaac benediceretur semen ejus ; et tamen postea jussus a Deo eundem quem unigenitum habebat ex Sara uxore sua filium Isaac immolare, sine mora aut cunctatione paruit, sciens pro certo quod, tametsi secundum humanam rationem promissioni contraria videretur jussio, secundum illam tamen virtutem, qua Deo possible sunt omnia, et cum obedientia jussionis impleri posset promissio. Sicque factum est ut devotio obedientiæ (qua Deo jubenti parere non distulit) inveniret meritum ; et fides, qua Deo promittenti credidit, promissionis fidelis consequeretur effectum. Ita etiam hic fieri potuit, ut beata ista virgo Deo commendans, omne desiderium suum tantum in ipso fiduciam habuerit, ut indubitanter crederet, et parentibus se posse debitam obedientiam exhibere, et votum castitatis, cujus ipse solus conscius erat, quemadmodum vellet eo patrocinante, inviolatum conservare. Sed sive ita, sive aliter factum sit, nos quidem nullatenus ambigere debemus ; beatam Mariam certa ac rationali causa post votum servandæ virginitatis propositumque continentiae, conjugii sacramentum suscepisse, et tamen virginitatis propositum non mutasse, veraciterque nomen sumpsisse conjugis, et perseveranter votum tenuisse integritatis.

CAP. II. *Quod sacrosancta et perpetua virgo Maria non de viro, sed de Spiritu sancto concepit, quem et peperit Altissimi Patris unigenitum, Christum Deum et hominem.*

Prima igitur propositionis parte probata, qua dictum est quod Maria in consensu conjugali, virginitatis propositum non mutavit, nunc ad expositionem secundæ partis, qua dictum est quod non de viro, sed de Spiritu sancto sine libidine concepit, sermo necesse est ordinem suum prosequatur. Primæ quidem partis sententia (quia magis in quæstione versabatur) prolixiori disputatione indiguit. Hæc autem quoniam de ea minus dubitatum est, non tam probationem quam expositionem requirit. Quærendum itaque in primis est, quomodo intelligi oporteat quod dictum est, beatam Mariam de Spiritu sancto concepisse. Scimus namque et omnes jam frequentissimo naturæ usu didicimus, quod cum mulier a viro concepisse dicitur, non aliud nisi substantiam carnis ad generandam carnem per carnis coitum suscepisse memoratur. Et hæc quidem carnis substantia de carne viri per ipsum carnis coitum transfusa cum carne mulieris una caro efficitur, ut id quod nasciturum est ex utriusque substantia veraciter originem sumens, ab illo per istam etiam ab ista generetur ; ergo mulier a viro concipit, cum a

carne viri per coitum carnis semen suscipit ad generandam carnem. Nec aliud concipit quam ille est, a quo concipit, aut ipsa quæ concipit; et quod concipit, hoc parit. Quid ergo dicemus? Nunquid Spiritus sanctus de sua substantia semen partus infudit alvo virginis? Quomodo ergo semen carnis ministrare potuit substantia spiritualis? An forte semen carnis non fuit quod conceptum est, et caro fuit, quod natum est? Quid dicimus? Quomodo Maria de Spiritu sancto concepit? Et si de Spiritu sancto, concepit, quomodo Spiritus sanctus pater Christi non fuit? Hæc omnia magna consideratione indigent, ne forte in re difficili et valde obscura sensus humanus aliquid amplius sua possibilitate præsumat. Nec ideo de his dubitandum est, quia obscura sunt, nec ideo aliquid temere definiendum, quia credenda sunt. Quæramus ergo quid concepit Maria. Aut enim carnem non concepit, et carnem non genuit; aut si carnem genuit, carnem concepit. Quod enim concepit, hoc genuit? Sed quomodo carnem ministrare potuit non caro, aut non carnem gignere caro? Ista perplexa inquisitio sive quærendi ratio, quemadmodum sane et competenter intelligi valeat consideremus. Et primum quidem in ea quæ secundum solitam ac usitatam naturæ operationem peragitur conceptione ejusdem naturæ opus quomodo compleatur intueamur. In parentibus carnaliter generantibus et per carnis coitum nascituram carnem ex carne fabricantibus utroque natura substantiam ministrat partui creando, ut ex utriusque carne procedat, quæ solum in unius carne formanda est caro. Tamen hoc vectigal (quod natura quasi debitum quoddam ex instituto Creatoris ad fabricam humani corporis absolvendam impendit) ita prorsus sine ulla necessitate aut coactione ab ea requiritur, ut non nisi sola dilectione, et, ut sic dixerim, spontanea charitate ad id tribuendum inclinetur. Nihil est enim, præter solam dilectionem, quod hoc debitum a natura extorquere possit; sed cum spontanea fuerit charitate persuasa, tunc nimirum sibi mutuo ad opus consummandum ex utraque parte libenter atque gratanter occurrit. Sane quidquid violenter nolenti abripitur, ad ejusmodi causæ effectum incongruum prorsus atque inefficax demonstratur. Sola ergo dilectio est, quæ naturam persuadere, et volentem quodammodo cogere potest ad seminandum partum. Et quidem in muliere amor viri, in viro autem amor mulieris id agere solet, ut quia in altero solum natura sibi sufficiens non est, uterque alteri per dilectionem subveniat, ut quod neuter per se potuit, uterque per se cum altero possit. Igitur semen humani partus a sola muliere formandum concipitur, quod simul a viro et muliere seminatur. Quod quidem, sicut jam dictum est, in muliere per amorem viri, et in viro per amorem mulieris natura operatur. Propter quod etiam mulier non nisi a viro concipere dicitur, licet tam de se quam de viro accipiat unde fecundatur. Et recte de solo viro concipit, quia id

A quod concipitur, in altero quidem de carne viri sumitur, in altero autem per amorem viri monstratur. Non itaque hoc solum de viro concipit, quod de viro accipit, sed hoc etiam de viro concipit, quod ex se de amore viri accipit. Hoc præmittere voluimus propter id quod dictum est, Mariam de Spiritu sancto concepisse. Concepit ergo Maria de Spiritu sancto, non quod de substantia Spiritus sancti semen partus acceperit, sed quia per amorem et operationem Spiritus sancti ex carne virginis divino partui natura substantiam ministravit. Nam quia in corde, quo amor Spiritus sancti singulariter ardebat, ideo in carne ejus virtus Spiritus sancti mirabilia faciebat. Et cujus dilectio in corde illius non suscepit socium, ejus operatio in carne illius non habebat exemplum. Hoc igitur solum virgo concepit, quod de sua carne per amorem et operationem Spiritus sancti accepit; de quo etiam solo sine virilis seminis admistione filium genuit. Non ergo libido carnis conceptionem in virgine operata est, quæ nec de carne viri semen accepit, nec de sua carne per amorem viri concepit, sed per amorem et operationem Spiritus sancti. Nec ipse Spiritus sanctus idcirco pater Christi dicendus est, quia ejus amor conceptionem virginis operatus est, quia non de sua essentia virgini semen partus tribuit, sed ipsi de carne propria virgini per amorem suum atque virtutem substantiam ministravit. Christus ergo et de virgine natus est, quia de carne virginis carnis substantiam accepit. Et de Spiritu sancto conceptus est, quia ipsa eum virgo ex sola carne sua sine admistione virilis seminis per sancti Spiritus operationem amoremque concepit. Hinc est quod eidem Virgini parituræ per angelum dicitur: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi* (Luc. 1). Spiritus sanctus namque virgini supervenit, ut per ejus operationem caro Christi de carne virginis formaretur. Et virtus Altissimi obumbravit ei, ne substantiam carnis ministrans, carnali concupiscentia ureretur. Et sic quidem nos intelligendum putamus id quod de Spiritu sancto virgo concepisse dicitur. Sic etiam posse astrui, quod in concipiendo libidinem non sensisse perhibetur.

D CAP. III. *Quod sine doloris et sine virginitatis detrimento Maria Christum peperit.*

Restat nunc novissimum hoc ex his tribus quæ proposita erant, ut eam etiam sine dolore preperisse, nullumque in pariendo virginitatis detrimentum sustinuisse demonstremus. Audivi ego aliquando virginem concepisse, sed non peperisse virginem, quia talis de viro concepit quod peperit. Merito namque in partu corrupta est integritas, quia in conceptu virginitas polluta est, justumque erat, ut non pareretur sine dolore, quod conceptum non erat sine libidine. Nequaquam partus dolorem afferret, si conceptus non sensisset libidinem. Quia si culpa delectationis illicitæ concipientem non pollueret, nunquam pœna doloris parientem cruciaret. Prima



namque illa nostri generis et doloris mater, postquam malam delectationem conceperat, tunc demum quod filios in dolore paritura esset, audiebat ut aperte demonstraret, quod non idcirco pariat cum dolore, quod a viro concepit, sed quod cum libidine. Quis enim possit dicere, si homo non peccasset, utrum partus humanus etiam de viro conceptus aut integritatem corrumpere, aut castitatem violaret? Et quidem si non violaretur castitas, quare integritas corrumpere? dicat qui potest. Beata autem virgo Maria ut supra primam conditionem esset secunda restauratio, et naturam generis gratia vinceret Salvatoris, non solum sine libidine concepit, sed neque de semine viri partum accepit; et ob hoc sine dolore filium edidit, et cum integritatis decore post partum virgo permansit.

CAP. IV. *Quæstio, utrum probabile sit, matrimonium sine consensu coitus contrahi posse.*

Quoniam quidem necdum questiones finem acceperunt, cogor quotidie expositionem expositioni superinducere, et veterem parietem recenti temperatura linire, rudibus namque animis novo semper errore fatiscantibus nihil satis expositum esse potest; qui dum tenebris suis involuti alienam lucem non vident, omne quod intelligere nequeunt, obscure dici queruntur, atque ita defectum suarum mentium in causationem transferunt sermonum. In eo tractatu, quem de beatæ Mariæ virginitate dictavi, quæstio in manibus habita est, in qua id potissimum agebatur, an quovis modo demonstrari posset, utrum sine consensu coitus conjugium sanciri valeret. Cumque nos, quod oportuit in hujus sententiæ definitionem, proponeremus, ratio patefacta est in consensu carnis nequaquam consistere sanctitatem sacramenti conjugalis. Proinde determinantes ea quæ conjugii sanctio exposulat, signavimus conjugium esse legitimam societatem inter virum et feminam, in qua, excepto quoque carnis commercio, ex pari consensu uterque semetipsum debet alteri, ut videlicet et se ille conservet, ne ad alienam societatem transeat, et se illi non neget, ut ab ea, quæ adinvicem, societate se non disjungat. Hoc cum sufficere potuisset his, quibus ratio manifesta sufficeret, ecce iterum qui in matre Domini verum conjugii sacramentum verumque virginitatis propositum simul profiteri nolunt, propterea quod matrimonium sine assensu coitus carnis ratum non esse autem, nostram definitionem (quæ a conjugio carnis necessitatem excludit) hac ratione infirmare contendunt. Si, inquiunt, aliud non est conjugium, nisi talis societas, in qua excepto quoque carnis commercio ex pari consensu, uterque semetipsum debet alteri debito conservandi, et non negandi se ad eam, quæ in communi est societate, inseparabilem unionem ac fidem: cur etiam in eodem sexu conjugium rectissime ac sanctissime celebrari non possit, et individua societas laudabili charitate sanciri? Quid enim impedit ut vir virum, et femina feminam tali sibi pactionis fœdere et societatis amore non as-

A tringat? Quod si ridiculum omnino est, et ab humana prorsus ratione seclusum, ut scilicet in eodem sexu conjugii sacramentum celebretur, ubi nihilominus ejusmodi fœderatio societatis non prohibetur, restat, ut in conjugii pactione ipsam, quæ nisi in sexu utroque constituta non est, carnis unionem, quantum ad consensum spectat, necessariam esse profiteamur. Cogunt igitur, ut nos (si assensum coitus in conjugii pactione necessarium omnino non esse volumus quemadmodum ista societas, quæ in nostra definitione signata est, in eodem sexu sanciri non posse, demonstremus. Ad quod cum id solum sufficere posset, quod divina institutio hanc ad utrumque sexum fœderandum ordinavit, proptereaque in eodem sexu (ut si fiat) B ita a conjugii sacramento foret aliena, quemadmodum ob id ipsum fiat illicita; et sicut in diverso etiam sexu inter matrem et filium foret inconcessa; idcirco a sanctitate conjugalis sacramenti esset vacua quia qui dixit: *Relinquet homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una* (Gen. II), hanc societatem inter matrem et filium inordinatam et ob hoc non castam esse manifeste docuit, cum in conjugio sanciendo non matrem petendam, sed relinquendam ostendit. Hæc igitur ratio cum sola sufficeret ad comprobandum, quod in eodem sexu quamlibet casta et indissolubili charitate astricto conjugii sacramentum esse non possit; debemus tamen, sicut in omni assertionem divina justum est, non C nostri qui loquimur, defensionem tantum attendere, quantum eorum, quibus loquimur, ædificationem. Reddenda itaque ratio, quare conjugii sacramentum (quod in diverso sexu nihil ad sanctificationem sui præter spontaneam perpetuæ ac indivisæ societatis charitatem exigit) in eodem nihilominus sexu simili atque eadem fœderatione sanciri non possit. Hoc facimus ita. In conjugio siquidem duo sunt: sacramentum conjugii, et sacramentum conjugalis officii. Hoc est conjugium et conjugii officium utrumque sacramentum. Conjugium est in fœdere dilectionis. Conjugii officium est in generatione prolis. Igitur amor conjugalis sacramentum est, et sacramentum in conjugibus est commistio carnis. Sed amor conjugalis sacramentum est illius dilectionis, quæ est in spiritu, inter Deum et animam. Commistio carnis in conjugibus sacramentum est illius participationis, quæ est in carne inter Christum et Ecclesiam. Quapropter amor conjugalis nequaquam inter pares esse debuit; quia ille, cujus sacramentum erat, inter pares non fuit. Juncti sunt itaque in unius societatis amore et masculus et femina, sicut juncti erant in unius societatis amore Deus et anima. Nunquid jam non vides quo tendat omnis nostræ disputationis assertio? Aspice ista duo collegia charitatis, in terra masculum et feminam, in cælo Deum et animam et considera quam rationabili providentia cuncta disposita sint. Creavit Deus masculum et feminam, et de masculo feminam; et quia de illo facta est, sub illo constituta est. Illi datum est, ut et vivaci-

tate rationis et viribus corporis super excelleret : huic ordinatum est ut non solum obedientia, sed et natura subesset. Voluit ergo Deus, ut in illius fortitudine et providentia hæc (quasi suæ fragilitatis consortia) requiesceret ; et ut in illo hujus infirmitas pietatem excitaret, quatenus et vir mulierem quodammodo ex pietate diligeret, et mulier virum magis ex necessitate amaret. Quod ergo vir mulierem diligit, quodammodo beneficium est, quia pietate vincitur, ne infirmitatem deserat. Quod autem mulier virum diligit, magis debitum est, quia naturali necessitate compellitur, ut patrocinium requirat, atque ita quodammodo tota dilectionis utilitas ad mulierem refertur ; quia in ipsa causa est, pro qua vel ipsa virum diligit, vel a viro ipsa diligitur. Patefactum est igitur dilectionis sacramentum. Sacramentum dilectio, et dilectionis sacramentum dilectio. Nec opus jam est longa expositione, ut ostendatur, qualiter in hujus sacramenti figura vir imago Dei sit, et femina rationalis animæ typum in se formamque demonstret. Manifestum est enim, quod sicut viri amor ad mulierem pietate quadam et compassione naturali inclinatur, vir autem a muliere magis necessitate econditionis diligitur ; ita Deus animam rationalem prius gratuita pietate diligit, et eam postmodum ad amorem sui quadam rationabili necessitate spontaneam tamen et volentem convertit. Diligit ille prior gratis nos, ut postmodum diligentes ad diligentem se convertat nos, fiatque una dilectionis societas, et propter nos, quia nobis necessaria : et propter illum quia in illo beata. In hac autem jucunda dilectionis conversatione amor Dei quodammodo caput est, quia ab illo in nos prius dilectio oritur ; et ad illum a nobis dilectio conversa refertur. Simili quoque ratione in conjugii charitate, quæ hujus dilectionis est sacramentum, amor viri caput est ; quia prior vir mulieri per compassionem pietatis in amore se sociat, ut mulieris dilectio per eruditionem ad virum conversa, et per spontaneam benignitatem suscepta in societate charitatis unum fiat. Propterea dicit Apostolus : *Caput mulieris vir, caput viri Christus, caput Christi Deus est (I Cor. II).* Nam quod est

A in sacramento conjugii caste sanctus amor viri ad feminam, hoc est in sacramento fidei amor Christi ad Ecclesiam ; hoc quod est in incarnatione Verbi, amor Dei ad humanam naturam. Propter hoc in cantico amoris cum illa æterna charitas et amor ineffabilis sive Dei ad animam, sive Christi ad Ecclesiam ; non qualis fuit, sed qualiter potuit, verbis promi debuisset ; nihil in rebus visibilibus aut in humanis affectibus similis inveniri poterat, quam amor sponsi et sponsæ ; aut non aliunde quam per suum sacramentum invisibilis illa et spiritualis dilectio ostenderetur, ut dum id quod humanus affectus noverat, auditus per Verbum acciperet ; id quod non noverat, cor interius per amorem gustaret. Nam ipsam ibidem mutue charitatis vicissitudinem, qua una uni sociata, nec dissidium in suo suscipit, nec consortium in alieno admittit sponsa significare volebat, cum diceret : *Dilectus meus mihi, et ego illi, qui pascitur inter lilia (Cant. II), donec aspi-ret dies et inclinentur umbræ (Cant. VII).* Et rursum : *Ego dilecto meo, ad me conversio ejus (Cant. VI).* Sponsus quoque ipse uniti amoris prærogativam commendans. *Sexaginta, inquit, sunt reginæ et octoginta concubinæ, et adolescentularum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea. Una matri suæ, electa genitrici suæ (Cant. VI).* Propter sacramentum ergo dilectionis æternæ Deus conjugium sancire voluit propter utilitatem propagationis humanæ sexum creavit ; et tamen amor conjugalis non propter sexum dissimilem sacramentum est, sed propter naturam differentem. Non enim secus, sed natura disparem in alterutrum charitatem amori tribuit, et tamen sexus inæqualitatem naturæ discernit. Casta enim dilectio non ex tali sexu aliter afficitur, sed in tali sexu ex tali natura. Propterea quod extra talem sexum taliter affici non potest, quia extra talem sexum non invenitur talis natura. Sufficiat hoc eis, qui quærent quomodo amor conjugalis (cui carnis commercium excipitur) in eodem quoque sexu utrobique non simili veritate sanciat.

## DE MODO DICENDI ET MEDITANDI LIBELLUS.

(Ex ms. S. Audoeni Rothomagensis edidit dom MARTENE *Thesauri anecdot.* tom. V, col. 883.)

### ADMONITIO

*Hunc libellum exhibuit nobis ms. codex monasterii S. Audoeni Rothomagensis ante annos quadringentos exaratus, atque ita inscriptus Hugo Parisiensis de modo dicendi et meditandi. Stylum Victorinum Hugonem omnino repræsentat, quem, licet natione Yprensis existimetur, ideo Parisiensem fuisse dictum credimus, quod canonicus regularis in Parisiensi S. Victoris monasterio, vixerit, scripserit atque obierit. Sed huic libello haud erit abs re præmittere præclaram de obitu ejusdem Hugonis Otberti epistolam ad Joannem, quam ex mss. Prulliacensi eruimus. (Exstat inter Prolegomena ad Hugonem, supra Operum ejus tom. I.) EDIT.*